

รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรม ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19*

NEW LIFESTYLE, CULTURAL ADAPTATION DIMENSION IN THE TRANSITION FROM THE CORONAVIRUS EPIDEMIC SITUATION 2019 (COVID-19)

เอนก ประดิษฐารมณ¹, ภาสกร เรืองวานิช², วันชัย ปานจันทร์³

Anek Pradittharom¹, Passakorn Ruangvanit², Wanchai Panjan³

คณะพัฒนาศาสตร์มนุษย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย^{1,2,3}

Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University, Thailand^{1,2,3}

*Corresponding Author, E-mail: kone@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบและสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 2) ประเมินรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนคนไทย 5 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล และส่วนภูมิภาค 4 ภาค กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มเชิงช่วงชั้นอย่างไม่มีสัดส่วนทั้งสิ้น 500 ตัวอย่าง แบ่งเป็นภูมิภาคละ 100 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทำการแจกแบบสอบถามโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปฏิบัติตนตามมาตรการป้องกัน Covid-19 ด้านการจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ Covid-19 ด้านการใช้ช่องทาง

*Received: 8 July 2026; Revised: 6 August 2026; Accepted: 8 August 2026.

เทคโนโลยีในสถานการณ์ Covid-19 ด้านการพัฒนาตนเองและงานในสถานการณ์ Covid-19 ด้านการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ Covid-19 และด้านการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการเข้าร่วมศาสนกิจ และ 2) การประเมินรูปแบบฯ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การดำเนินชีวิตวิถีใหม่, การปรับตัวเชิงวัฒนธรรม, กระแสการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19

Abstract

This research article aimed to: (1) analyze the components and develop a new-normal lifestyle model focusing on cultural adaptation amid changes resulting from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic; and (2) evaluate the developed new-normal lifestyle model focusing on cultural adaptation amid such changes. A quantitative research design was employed. The population comprised Thai citizens from the five regions of Thailand, including Bangkok and its metropolitan area and the four major regions of the country. A total of 500 participants were selected using disproportionate stratified random sampling, with 100 participants drawn from each region. Data were collected using a structured questionnaire based on a five-point Likert scale. The questionnaires were administered through accidental sampling, and all completed questionnaires were examined for completeness prior to data analysis. The statistical techniques employed included frequency, percentage, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis (EFA).

The research findings revealed that: (1) the new-normal lifestyle model focusing on cultural adaptation amid changes resulting from the COVID-19 pandemic comprised six major components: compliance with COVID-19 preventive measures, adaptation of activities to suit the COVID-19 situation, utilization of digital technologies during the COVID-19 pandemic, personal and professional development during the COVID-19 pandemic, coping with changes resulting from the COVID-19 pandemic, and appropriate

conduct when participating in religious activities; and (2) the evaluation of the developed model indicated that both its overall appropriateness and overall feasibility were rated at the highest level.

Keywords: Model Development, New normal, Cultural adaptation, The transition from the COVID-19 pandemic

บทนำ

จากสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่เกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รัฐบาลไทยได้กำหนดมาตรการและกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรค โดยบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เร่งระดมสรรพกำลังในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือประชาชนตามบทบาทและภารกิจ โดยมีศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เป็นศูนย์กลาง ในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่จะส่งต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบในทางเศรษฐกิจที่ส่งผลโดยตรงต่อสังคม ซึ่งในการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ที่เกิดขึ้น ไม่สามารถวิเคราะห์เพียงด้านใดด้านหนึ่งได้ เนื่องจากผลกระทบเกิดขึ้นทั้งในเชิงเศรษฐกิจในหลากหลายสาขา เชิงสังคม และผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน แต่ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ผลกระทบในระยะสั้นที่เห็นได้ชัดเจนดังนี้ (พิริยะ ผลวีรพห์, 2563)

จากการรายงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน (2564) พบว่า ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกและความเหลื่อมล้ำทางสังคมอันเกิดจากการเจ็บป่วย เสียชีวิต การหยุดงาน หรือตกงาน ส่งผลไปสู่การสูญเสียรายได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบไปสู่ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน ดังนั้น ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นี้ จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่จะเพิ่มสูงขึ้นได้ ผลกระทบในระยะสั้นเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อผลกระทบระยะยาวได้ เช่น การที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว (long-term economic growth) เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการป้องกันและรักษาเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นี้ จนขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น นอกจากนี้ ยังเกิดการสูญเสียทางด้านทุนมนุษย์ (human capital) ของประเทศที่จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรัง หรือการที่เด็กนักเรียน

นักศึกษาจะต้องหยุดเรียน โดยเฉพาะในประเทศที่มีฐานะยากจน ที่ระบบสาธารณสุขและระบบการศึกษายังไม่ครอบคลุมทั่วถึงนัก จึงต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งในมิติสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อ และแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมที่มีเป้าหมาย เพื่อรักษาชีวิตให้ยืนยาวควบคู่กับการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังคงต่อเนื่องและกระจายเป็นวงกว้าง การประกาศใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่ที่แตกต่างจากอดีต (new normal)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ที่สะท้อนถึงผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและการปรับตัวทางสังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงวัฒนธรรม มีภารกิจเกี่ยวกับการเป็นศูนย์กลางการบริหารงาน ของกระทรวงในการพัฒนายุทธศาสตร์ แปรลงนโยบายของกระทรวงเป็นแผนปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของกระทรวง จึงได้กำหนดให้มีการดำเนินการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019” เพื่อถอดบทเรียนเหตุการณ์ทางสังคมและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ (new normal) ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม และสร้างวิธีการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต ที่จะนำมิติทางวัฒนธรรมไปส่งเสริม สนับสนุนเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการนำความเป็นไทยสู่สากลผ่านวัฒนธรรมไทยวิถีไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)
2. เพื่อประเมินรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ผู้วิจัยกำหนดประชากรในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ประชาชนคนไทยที่มีสัญชาติไทย และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ทั้ง 5 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 66,558,935 คน (กรมการปกครอง, 2564) จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรด้วยวิธีการที่ได้จากการสุ่มเชิงช่วงชั้นอย่างไม่มีสัดส่วน (disproportional stratified random sampling) โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนทั้งสิ้นภูมิภาคละ 100 ตัวอย่าง รวมจำนวนทั้งสิ้น 500 ตัวอย่าง โดยใช้แนวคิดการกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการใช้สถิติการวิเคราะห์หองค์ประกอบ ในการวิจัยของคอมเลย์และลี (Comrey, A. L., & Lee, H. B, 1992) ซึ่งกำหนดให้กลุ่มตัวอย่าง 500 ขึ้นไปถือว่าดีมาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย ศึกษาจากบทความ วารสาร เอกสารด้านวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับคำนิยามที่กำหนดไว้ในตัวแปร โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ และรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 2) แบบสอบถามองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 ทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทัศนคติและค่านิยม ด้านการดำเนินชีวิต ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมรวม และด้านศักยภาพและการปรับตัว ทั้งสิ้น 44 ข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามหรือตัวแปร (Index of item Objective Congruence--IOC) พบว่า ตัวแปรทั้ง 44 ข้อได้คะแนนเกินกว่า 0.50 ทุกข้อถือว่าผ่านเกณฑ์ จากนั้นทำการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient alpha) เท่ากับ 0.977 และ 2) แบบประเมินรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมใน

กระแสดการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 แบ่งออกเป็นข้อคำถามการสนทนากลุ่ม แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ และแบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยทำการเก็บแบบสอบถามจากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ภูมิภาคละ 100 ตัวอย่าง จนครบจำนวน 500 ตัวอย่าง จากนั้น ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 500 ตัวอย่าง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis--EFA) เพื่อหาองค์ประกอบและสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสดการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 (Covid-19) หลังจากนั้น ทำการประเมินรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสดการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 (Covid-19) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งสิ้น 9 ท่าน ด้วยการจัดทำการสนทนากลุ่ม (focus group) จากนั้นปรับแก้ร่างรูปแบบ ตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ และทำการประเมินด้วยแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ และความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จากนั้นจึงนำเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสดการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสดการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมด้วย Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett's Test of Sphericity ได้ผลดังนี้ สถิติทดสอบมีการแจก

แจงโดยประมาณ มีค่า KMO เท่ากับ .948 ซึ่งมากกว่า .50 และจากการทดสอบเมตริกซ์เอกลักษณ์ (Identity matrix) ด้วยค่าสถิติทดสอบของบาร์ทเลท (Bartlett's test of sphericity) พบว่า ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ใช้ทดสอบความเหมาะสมของรูปองค์ประกอบมีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน และมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

1.2 ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสกัดองค์ประกอบด้วยเทคนิคแกนสำคัญ PCA (Principal Component Analysis) และใช้การหมุนแกนแบบมุมฉาก (orthogonal rotation) ด้วยวิธีการหมุนค่าในแนวตั้ง (varimax method) ผลการสกัดองค์ประกอบ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่า Initial Eigenvalues ที่ได้จากการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Principal Component Analysis เพื่อพิจารณาของกลุ่มขององค์ประกอบ

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	16.608	37.746	37.746	16.608	37.746	37.746	7.411	16.843	16.843
2	3.422	7.777	45.523	3.422	7.777	45.523	4.939	11.225	28.068
3	2.053	4.665	50.188	2.053	4.665	50.188	4.740	10.772	38.840
4	1.955	4.444	54.632	1.955	4.444	54.632	4.153	9.438	48.278
5	1.461	3.321	57.953	1.461	3.321	57.953	2.800	6.365	54.642
6	1.143	2.597	60.550	1.143	2.597	60.550	2.599	5.908	60.550

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของ Eigenvalue ที่มีค่ามากกว่า 1 นั้น มีอยู่ทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 16.608 - 1.143

1.3 ผู้วิจัยได้พิจารณาเกณฑ์น้ำหนักขององค์ประกอบ (standardized factor loading) ต้องมากกว่า .30 ขึ้นไป และจะต้องมีตัวแปรอย่างน้อย 3 ตัวขึ้นไปในแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มีมิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแส การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) มีทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ

ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (factor loading) ของคุณลักษณะการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแส การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

คุณลักษณะการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแส การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)	จำนวน องค์ประกอบย่อย	ค่าน้ำหนักของ องค์ประกอบ (factor loading)
1. การปฏิบัติตามมาตรการการป้องกัน Covid-19	11	.795 - .561
2. การใช้ช่องทางเทคโนโลยีในสถานการณ์ Covid-19	6	.765 - .551
3. การจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ Covid-19	9	.721 - .503
4. การพัฒนาตนเองและงานในสถานการณ์ Covid-19	6	.786 - .476
5. การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลง Covid-19	4	.634 - .529
6. ด้านการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา	3	.769 - .508

จากตาราง 2 ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (factor loading) ของคุณลักษณะการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแส การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ตั้งแต่ .795 - .476 และมีตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 11 – 3 ตัวแปร ดังนั้นจึงมีองค์ประกอบที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ

1.4 ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบคุณลักษณะการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแส การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทั้ง 6 องค์ประกอบ นำมาร่างรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 และนำเสนอร่างรูปแบบดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ จำนวน 3 ท่าน ภาคเอกชน จำนวน 2 ท่าน และภาคประชาชน จำนวน 4 ท่าน รวมทั้งสิ้น 9 ท่าน ทำการประเมินร่างรูปแบบที่ได้ โดยการจัดทำการสนทนากลุ่ม (focus group) หลังจากการปรับรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและทำการประเมินด้วยแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ และความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ จากผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงได้รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)

2. ผลการประเมินรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) พบว่า

2.1 ความเหมาะสมรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน Covid-19 ด้านการจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ Covid-19 และด้านการใช้ช่องทางเทคโนโลยีในสถานการณ์ Covid-19 ตามลำดับ

2.2 ความเป็นไปได้รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน Covid-19 ด้านการจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ Covid-19

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มีมิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การปฏิบัติตนตามมาตรการป้องกันโรค COVID-19 (2) การใช้ช่องทางเทคโนโลยีในสถานการณ์ COVID-19 (3) การจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ Covid-19 (4) การพัฒนาตนเองและงานในสถานการณ์ Covid-19 (5) การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลง Covid-19 และ (6) การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ของประชาชน ไม่ได้เกิดจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านสุขภาพ สังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของชุมชน โดยองค์ประกอบทั้งหมดมีความเชื่อมโยง เกื้อหนุน และบูรณาการซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเหมาะสม

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ ไม่ควรถูกอธิบายในฐานะพฤติกรรมการป้องกันโรคเพียงอย่างเดียว แต่ควรมองว่าเป็นกระบวนการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม (social and cultural adaptation) ที่เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของสังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทำให้ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนทั้งวิถีคิด ค่านิยม รูปแบบการใช้ชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตภายใต้ข้อจำกัดใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบดังกล่าว สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของ Ogburn (1922) ที่เสนอว่า เมื่อสังคมเผชิญกับวิกฤต สมาชิกของสังคมจะเกิดการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อสร้างสมดุลใหม่ของการดำรงชีวิต อีกทั้ง Roy (2009) ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์ที่มองว่าการปรับตัวเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลง

อีกทั้งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบพบว่า องค์ประกอบทั้งหมดสามารถสังเคราะห์เป็น 4 มิติสำคัญ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพและความปลอดภัย มิติด้านสังคมและเทคโนโลยี มิติด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคคล และมิติด้านวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ โดยจะเห็นได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ที่ได้จากการวิจัยมีลักษณะเป็นองค์รวม (holistic model) มากกว่าการรวบรวมรายการพฤติกรรม เนื่องจากแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์

และเกื้อหนุนกัน ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคจะเกิดประสิทธิผลได้เมื่อประชาชนสามารถใช้เทคโนโลยีในการรับข้อมูลข่าวสาร ปรับรูปแบบการทำงานและการใช้ชีวิต รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกัน การคงไว้ซึ่งกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความผูกพันของชุมชน และความเข้มแข็งทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญของการปรับตัวอย่างยั่งยืน

ข้อค้นพบดังกล่าว ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยหลายฉบับที่อธิบายไปในทิศทางเดียวกันว่า การดำเนินชีวิตวิถีใหม่ เป็นผลจากการปรับตัวที่เกิดขึ้นในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม โดยอภิสิทธิ์ คุณวรปัญญา (2565) เสนอว่า การดำเนินชีวิตในยุค New Normal จำเป็นต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยี การสร้างสมดุลระหว่างการทำงานกับชีวิตส่วนตัว และการพัฒนาศักยภาพของบุคคลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ในมิติด้านวัฒนธรรม พระอำพล มททโว และพระครูปลัดสมหมาย อุตลสิทธิ์ (2566) พบว่า การปรับรูปแบบการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การเว้นระยะห่าง การสวมหน้ากากอนามัย และการลดระยะเวลาของพิธีกรรม เป็นแนวทางที่ช่วยให้ประชาชนยังคงรักษาคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมไว้ได้ภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์การแพร่ระบาด ขณะเดียวกัน วันฉัตร ชินสุวเทย์ (2564) อธิบายว่า การปรับตัวของประชาชนหลังการแพร่ระบาด จำเป็นต้องดำเนินควบคู่กันทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต เศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากผลกระทบของ COVID-19 มีลักษณะเชื่อมโยงกันในหลายมิติ ผลการวิจัยทั้งหมดจึงสนับสนุนข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ว่า การดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิใช่การเปลี่ยนแปลงเฉพาะพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นการปรับตัวเชิงระบบที่ครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิต

2. รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มีมิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบมีความครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของการปรับตัวทั้งด้านสุขภาพ สังคม เทคโนโลยี การพัฒนาศักยภาพของบุคคล และวัฒนธรรม อีกทั้งองค์ประกอบแต่ละด้านมีความสัมพันธ์และสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปรับตัวของประชาชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

ข้อค้นพบดังกล่าว สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (research and development) ที่ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบก่อน

นำไปใช้จริง โดย Richey และ Klein (2007) อธิบายว่า การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นกระบวนการสำคัญในการยืนยันความถูกต้องและความสามารถในการประยุกต์ใช้ของรูปแบบ ขณะที่ Joyce, Weil และ Calhoun (2015) เสนอว่า รูปแบบที่ดีควรมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ สามารถอธิบายปรากฏการณ์และนำไปใช้ได้จริง

ผลการประเมินครั้งนี้ ยังสนับสนุนผลการศึกษาของทองสา บุตรงาม และคณะ (2566) ที่ชี้ว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการปรับตัวบนวิถีชีวิตใหม่ในระดับดี และการปรับตัวครอบคลุมทั้งด้านการดูแลสุขภาพ การใช้เทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการดำเนินชีวิต จึงทำให้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งในเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ และสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการส่งเสริมการปรับตัวของประชาชนและสนับสนุนการกำหนดนโยบายเพื่อรองรับสถานการณ์วิกฤตในอนาคตได้

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

รูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มีผลการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การปฏิบัติตนตามมาตรการป้องกันโรค COVID-19 (2) การใช้ช่องทางเทคโนโลยีในสถานการณ์ COVID-19 (3) การจัดรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ COVID-19 (4) การพัฒนาตนเองและการทำงานในสถานการณ์ COVID-19 (5) การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลง และ (6) การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตวิถีใหม่เป็นกระบวนการปรับตัวที่ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพ สังคม เทคโนโลยี การพัฒนาศักยภาพของบุคคล และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความครบถ้วน สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปรับตัวของประชาชนและรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะ

2.1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) นำเสนองานวิจัยต่อหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรมควรนำรูปแบบฯ ทั้ง 6

องค์ประกอบนี้ไปบูรณาการเป็น “คู่มือหรือแนวทางจัดงานประเพณีวิถีใหม่ มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรม” โดยพัฒนาและประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปรับตัวของประชาชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤตในอนาคต

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย มาตรการ หรือกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของบริบทในแต่ละพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุข สังคม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำรูปแบบการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมไปศึกษาในพื้นที่หรือชุมชนอื่น เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมของรูปแบบในบริบทที่แตกต่างกัน และใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตวิถีใหม่มิติการปรับตัวเชิงวัฒนธรรม เช่น ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี หรือทุนทางวัฒนธรรม โดยการใช้การวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อขยายองค์ความรู้และพัฒนา รูปแบบให้มีความครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2564). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2569 จาก <https://shorturl.asia/tj7X9>
- ทองสา บุตรงาม, จารุมาศ แสงสว่าง, เขมิกา อารมณ และศิริศักดิ์ มากมี. (2566). พฤติกรรมการปรับตัวบนชีวิตวิถีใหม่หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์. *ราชวดีสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทรินทร์*, 13(1), 1-12.
- พระอำพล มหัทธโน และพระครูปลัดสมหมาย อตฺตสิทฺโธ. (2566). การปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid -19 ยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 8(1), 192-205.

- พิริยะ ผลวีรพห์. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์จากไวรัสโควิด-19. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2569 จาก <https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/618563>.
- วันฉัตร ชินสุวาทย์. (2564). พฤติกรรมการป้องกันตนเองและผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ต่อครอบครัวผู้ติดเชื้อในเขตพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 44(4), 72–85.
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน. (2564). สารจากเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ถึงคนไทยในสหรัฐอเมริกา. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2569 จาก https://thaiembdc.org/2021/12/27/letterfromamb_newyear/.
- อภิสิทธิ์ คุณวรปัญญา. (2565). การปรับตัวในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อเตรียมพร้อมสู่ New Normal สำหรับผู้ปฏิบัติงานตำแหน่งประเภท สนับสนุน มหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 13(1), 83–104.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis (2nd ed.)*. Hillsdale, NJ: L. Erlbaum Associates.
- Joyce, B. R., Weil, M., & Calhoun, E. (2015). *Models of teaching (9th ed.)*. Pearson.
- Ogburn, W. F. (1922). *Social change with respect to culture and original nature*. B. W. Huebsch.
- Richey, R. C., & Klein, J. D. (2007). *Design and development research: Methods, strategies, and issues*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Roy, C. (2009). *The Roy adaptation model (3rd ed.)*. Pearson.